

OST-RA-VAR:

Otec – něžné drama o stárnoucím muži ztraceném ve vlastním světě

Jeden pokoj, a přece ne jeden byt, jedna dcera, ale více jejích tváří, jeden křehký muž a mnoho nezodpovězených otázek. To je drama *Otec* Floriana Zeller, aktuálně světově nejhranějšího francouzského dramatika, uváděné od května 2023 v Divadle Petra Bezruče v překladu Michala Zahálky a režii uměleckého šéfa „Bezručů“ Jana Holce.

Hlavní role starého muže Andrého se umně zhostil Norbert Lichý, jeho dceru a zetě si zahráli Markéta Haroková a Lukáš Melník. Anebo se možná v roli dcery představila Magdaléna Holcová a postavu jejího bývalého muže a budoucího přítele ztvárnil Jáchym Kučera. Že se na jevišti objevila Barbora Krupková v roli domácí ošetřovatelky Laury je jisté, objevila se ale také v Andrého životě?

Stejně jako Alzheimerovou chorobou postižený protagonista ani já nevím, co byla Andrého realita a co příznaky jeho nemoci. Nevím, zda André ohrožoval svou poslední ošetřovatelku garnyží, ani nevím, jestli se jeho dcera Anne bude stěhovat do Londýna za novým přítelem Antoinem, nebo s manželem Pierrem žije v Paříži. Nevím ani, zda či kolikrát za představení André večerel kuře. Možná na tom ale nezáleží. Nezáleží na tom, aby divák věděl či pochopil, možná jde jen o to, aby viděl a cítil. Cítil, jaké to je přestat rozumět světu kolem sebe. Jaké to je nepoznávat své okolí, své blízké. Jaké to je být v kůži člověka postiženého nemocí, která jej připraví o část paměti, část sebe sama. Což je vyprávěcí perspektiva, kterou Zellerova konverzační vztahová sonda cílí na divákovu empatii nastoluje.

Celá hra – a její inscenace – je detailním vhledem do mysli člověka, který je uvězněn ve svém zmateném světě, vlivem zákeřné nemoci přestává poznávat své milované a ztrácí se v čase a prostoru i ve vlastní osobnosti. Jeho příběh se odehrává v krátkém, sotva osmdesátiminutovém představení v jediném pokoji, který se ale nachází v různých bytech: jednou v bytě Andrého, jindy v bytě jeho dcery či v pečovatelském domě. Už krabicovitá podoba jevištní instalace a její zdánlivá levitace nad povrchem jeviště naznačuje uzavřenost a odtrženost života jejího obyvatele od okolního světa. Dřevěné obložení pokoje i luxusní kostýmy všech postav, včetně kožichů a pánských obleků značky Bandi laděné do zlatohněda naopak naznačují finanční zajištěnost rodiny, jež je ale i přesto se silami u konce. Ani lukrativní bývalé zaměstnání Andrého jako architekta nedokáže zajistit jeho zdraví ve stáří. Anebo byl snad André zamlada tanečník, jak sám říká nové ošetřovatelce Lauře? A říká jí to opravdu, nebo se tato krásná hodná dáma, prý velmi podobná Andrého mladší dceři, nachází jen v jeho mysli? Stále nevím, a tak mohu jen sledovat, jak André v průběhu hry zase a zase ztrácí a nalézá hodinky a uklízí si zápisník do ledničky. Tomu se jde ale i díky odlehčenému pojetí role Lichým ještě zasmát. Na jevišti totiž nestojí schematicky vykreslený stařec, ale komplexně pojatá, vtipkující, komplimenty skládající sarkastická osobnost, se kterou se jde i díky Lichého osobnímu šarmu velmi snadno sžít.

Tísňivější pocity podtržené tesklivou hudbou Nikose Engonidise se dostaví při pohledu na Andrého zmatení, když se během jednotlivých výstupů vyměňují dvě herečky ztvárňující roli Anne i dva herci mužské postavy, a André tedy přestane své nejbližší poznávat. Ještě více ale bolí Andrého opakované dožadování se mladší dcery Elise. Ta se však v pokoji objevit už nemůže –

z náznaků v hovoru se dozvídáme, že se stala obětí nehody a pravděpodobně je už roky mrtvá. Svou situaci frustrovaný muž si nevraživost vybíjí na své starší, trpělivě pečující ale vyčerpané dceři, kterou mnohokrát častuje výrazy jako „bezcitná manipulátorka“. Této role se ve většině scén ujala perfektně Haroková, která spolu s Melníkem tvoří věrohodný dlouholetý pár zatížený těžkou životní zkouškou v podobě přítomnosti člověka na nich kompletně závislého.

Postupně se kolem Andrého začne proměňovat i pokoj. Přemísťování nábytku a změna zadní stěny v jeho mysli nemají logiku a spolu s dějem celé hry postupně vedou k Andrého větší a větší zmatenosti a ustrašenosti. Zároveň čím více se André svého okolí bojí, tím více je na něj nepříjemný a svou osobnost milého starého pána a silného muže, který měl podle vzpomínek dcery vždy vše pod kontrolou, ztrácí v návalech nedůvěry a panického strachu.

Na konci hry zlomený a blouznící André volá svou maminku a ocitá se v objetí ústavní pečovatelky a diváci v naprostém citovém rozkladu. I dlouhý ale tlumený potlesk a slzy v očích mnoha diváků napovídají, jak je nejlépe s touto bravurní ale bolestnou hrou naložit. Vidět ji, zažít ji a procítit ji, i když se může jednat o trýznivou zkušenost. Život s nemocemi, jako je Alzheimerova choroba, je však v mnoha ohledech právě takový, a empatie, kterou divadlo podněcuje, nám umožňuje lépe pochopit potřeby těchto lidí i těch, co o ně s vypětím všech sil pečují.

Premiéra 26. května 2023, psáno z reprízy 2. prosince 2023.

Napsal: Anna Bancířová, vydáno 6. 12. 2023, divabase.cz